

ВІДГУК
офіційного опонента, кандидата педагогічних наук
Тупчій Антоніни Филімонівни,
на дисертацію Ростоки Марини Львівни
«Педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх
обліковців з реєстрації бухгалтерських даних»»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

1. Актуальність обраної теми.

В умовах соціально орієнтованої економіки особливої уваги набуває проблема якості професійної освіти. Стратегія розвитку професійної освіти України, як учасника Болонського процесу, має враховувати загальносвітові та європейські тенденції трансформації сучасної парадигми освіти.

Актуальність теми науково-педагогічного дослідження Ростоки Марини Львівни підтверджують результати, що адекватні потребам педагогічної теорії і практики професійної освіти, а також відповідають завданням освітньої політики нашої держави відповідно до Закону України «Про освіту»; Національної доктрини розвитку освіти, Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр., де зазначені основні принципи всіх ланок освіти, у т. ч., системи ПТО.

Як слушно зазначає автор, обґрунтовуючи актуальність теми дисертації, глобалізаційні трансформації та технологічні інновації у суспільстві, економічна криза та вихід українських підприємств на міжнародний рівень взаємовідносин викликають до життя потребу у фахівцях облікового діловодства, які здатні приймати нестандартні рішення в ситуації ринкової невизначеності, що зумовлює необхідність підготовки конкурентоздатних працівників бухгалтерії, їхньої готовності до практичного застосування знань та вмінь у процесі професійних завдань сучасного виробництва. Йдеться про значення формування професійної компетентності обліковців з реєстрації бухгалтерських даних як інтегративного особистісного утворення, що поєднує професійні знання, уміння, навички, досвід у бухгалтерській справі та професійно важливі якості кваліфікованого робітника і забезпечує реалізацію ним професійних функцій з використанням технології облікового діловодства та спеціалізованого програмного забезпечення (с. 1 автореф., с. 5 дис.).

До чинників, які актуалізують тему дослідження, слід віднести виявлену автором можливість послабити низку суперечностей, зокрема: зростанням попиту роботодавців на професійно компетентних обліковців з реєстрації бухгалтерських даних і недостатнім рівнем їхньої професійної підготовки у професійно-технічних навчальних закладах; необхідністю формування професійної компетентності в майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних за викликами інформаційного суспільства і недостатньою забезпеченістю

Вх. №107-38/96
від 16.06.2017р.

педагогічних умов у процесі їхньої професійної підготовки; сучасною потребою вдосконалення професійної підготовки майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних і недостатньою розробленістю педагогічних технологій щодо формування їхньої професійної компетентності на адаптивних засадах, подолання яких може мати як наукове так і практичне значення (с. 2 автореф. та с. 6–7 дис.).

Викладене вище впевнює, що дисертаційна робота Ростоки М. Л. є актуальною і своєчасною. Автор аналізує і обґрунтовує педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних як педагогічну категорію, що відображає сукупність взаємопов'язаних і взаємообумовлених обставин освітньої діяльності (єдність об'єктивного і суб'єктивного) – зовнішніх і внутрішніх факторів, від реалізації яких залежить підвищення рівня сформованості професійної компетентності майбутніх обліковців, що забезпечує якість підготовки облікових кадрів у професійно-технічних навчальних закладах в умовах інноваційних освітніх процесів (с. 7 автореф., п. 2.3 дис.).

Безперечно, це вимагало ґрунтовного міждисциплінарного (філософського, методологічного, загальнонаукового, психолого-педагогічного) осмислення сутності формування професійної компетентності майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних як педагогічної проблеми у теорії і практиці, а також пошуку та розроблення власних концептуальних ідей і положень. Гіпотезою дослідження встановлено припущення, що рівень професійної компетентності майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних підвищиться за реалізацією спеціально визначених і обґрунтованих педагогічних умов, основою яких є моделювання процесу професійної підготовки майбутніх обліковців, мотивування їх до оволодіння професією, створення інформаційного освітнього середовища формування їхньої професійної компетентності у професійно-технічних навчальних закладах (с. 3 автореф., с. 68 дис.).

2. Ступінь обґрунтованості наукових досліджень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх новизна та повнота викладу в опублікованих працях.

Дослідження виконано відповідно до тематики, передбаченої планом науково-дослідницьких робіт Інституту професійно-технічної освіти Національної академії педагогічних наук України: «Науково-методичні засади професійної підготовки кваліфікованих робітників» (РК № 0109U001188), «Вдосконалення особистісно-розвивальних технологій у професійно-технічній освіті» (РК № 0113U003045). Тему дисертації затверджено вченою радою Інституту професійно-технічної освіти НАПН України (протокол № 4 від 23.04.2012 року) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології в Україні (протокол № 5 від 29.05.2012 року).

Наукова праця Ростоки М. Л. відрізняється самостійністю обґрунтування досліджуваних питань. Мету, завдання, об'єкт і предмет наукового пошуку визначено коректно.

Позитивне враження складає системний підхід до аналізу термінологічного дискурсу. У роботі відчутним є прагнення до упорядкування поняттєво-категорійного апарату, з одного боку, що є цілком закономірним із погляду прагматико-дослідницької мети, з іншого – розуміння філософського об'єктивізму змінності наукових сутностей, унаслідок чого усталена теорія почасти неспроможна відтворити онтологічний компонент досліджуваних понять: «професійна компетентність обліковців з реєстрації бухгалтерських даних», «формування професійної компетентності майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних», «педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних».

Важливим для рецензованого дисертаційного дослідження є проведення моніторингу професійної підготовки обліковців з реєстрації бухгалтерських даних й побудова SWOT-матриці за результатами аналізу, що розробляється як один із показників визначення педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних і дає змогу для прогнозування результату дослідницької діяльності – підвищення їхнього рівня професійної компетентності (с. 55 дис.).

Схвальним є те, що авторка представляє загальну методику дослідження, яка містить певний алгоритм дій пошукувача та застосовані методи і прийоми здійснення науково-педагогічного дослідження на основі набутого у науці досвіду зарубіжних і вітчизняних вчених (с. 8 автореф., с. 65–76 дис.).

Цілком доцільною є структура професійної компетентності обліковців з реєстрації бухгалтерських даних, що складається з мотиваційного, соціально-психологічного, суб'єктного, культурологічного, когнітивного і технологічного компонентів (с. 8 автореф., п. 2.2. дис.).

Виокремлено критерії за показниками сформованості рівнів професійної компетентності (елементарного, базового, достатнього і оптимального) – мотиваційно-ціннісний, особистісний, знанневий, організаційно-технологічний (с. 8 автореф. та с. 99 дис.).

Обґрунтованість саме таких педагогічних умов, що виокремлені у дослідженні, не викликає сумніву. Дійсно важливими аспектами підготовки бухгалтерських кадрів, зокрема обліковців, є системне моделювання цього процесу на компетентнісній основі, засноване на послідовності і наступності навчання бухгалтерському обліку, що відображено у моделі професійної підготовки майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних досить прозоро і зрозуміло (с. 9 автореф, с. 112 дис.). Також важливим фактором ефективного навчання обліковців є мотивування їх до набуття професії на адаптивних засадах, що дисертанткою розкрито у конструктивному балансі відтворення методів системного, компетентнісного, суб'єктно-діяльнісного, адаптивного і діагностичного підходів до вироблення мотивів, стійких інтересів

і ціннісних орієнтацій до майбутньої професійної діяльності (с. 10 автореф, с. 115–121 дис.).

Вагомим внеском в теорію професійної педагогіки є розроблена Ростокою М. Л. авторська педагогічна технологія формування професійної компетентності майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних на адаптивних засадах, інтенція якої спрямована на практичну реалізацію визначених і обґрунтованих педагогічних умов.

Відмінною рисою дослідно-експериментальної роботи є запропонований дисертанткою кваліметричний підхід до оцінювання компетентності суб'єктів формування професійної компетентності майбутніх обліковців згідно з яким виокремлено його основні елементи, покладені в основу побудови факторно-критеріальних моделей. (с. 13 автореф., с. 159 дис.).

Результати експериментальної перевірки педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних підтвердили позитивну динаміку підвищення рівня їхньої професійної компетентності (с. 13 автореф., п. 3.2 дис.).

Це свідчить про ефективність запропонованого наукового доробку Ростоки М.Л. та доцільність його впровадження у практику навчальних закладів системи професійної освіти України.

Наукова новизна рецензованої роботи є евристичною. Підтвердженням цього є те, що автором вперше: теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних (моделювання процесу професійної підготовки майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних на компетентнісній основі; мотивування майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних до оволодіння професією на адаптивних засадах; створення інформаційного освітнього середовища формування професійної компетентності майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних на основі інформаційно-бібліотечного та інформаційно-комунікаційного забезпечення); обґрунтовано та визначено на функціонально-посадовій основі зміст і структуру професійної компетентності обліковців з реєстрації бухгалтерських даних (мотиваційний, соціально-психологічний, суб'єктний, культурологічний, когнітивний та технологічний компоненти); удосконалено діагностичний інструментарій оцінювання сформованості професійної компетентності майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних, що полягає в доборі показників до запропонованих критеріїв (мотиваційно-ціннісного, особистісного, знанневого, організаційно-технологічного) для побудови факторно-критеріальних моделей з адаптацією до специфіки професійної діяльності обліковців; дістало подальшого розвитку зміст поняття «професійна компетентність обліковців з реєстрації бухгалтерських даних»

Широка масштабність зібраного матеріалу та опублікованих напрацювань дисертантки (30 авторських одноосібних наукових працях, із яких 9 – у наукових фахових виданнях, 1 – у зарубіжному періодичному виданні, 16

публікацій – у збірниках наукових праць конференцій і семінарів, 3 – методичні рекомендації, 1 – навчально-методичний посібник) свідчить про наполегливість і наукову скрупульозність авторки, своєчасність репрезентації цьому напрямку педагогічного дослідження.

3. Достовірність одержання результатів дослідження

Достовірність отриманих результатів дослідження забезпечується оптимальним вибором методів дослідження, аргументованістю викладу матеріалу, репрезентативності експериментальної перевірки з математичною обробкою оптимальних даних, а також значною інформаційною джерельною базою наукового пошуку (358 джерел).

Позитивна динаміка рівнів сформованості професійної компетентності майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних представлена у табличній і графічній інтерпретації.

У дисертаційній роботі висновки системно розкривають авторські наукові здобутки, переконливо аргументовані та відповідають поставленим завданням

Достовірність практичних розробок здобувачки підтверджена відповідними довідками впровадження та рейтингом затребуваності матеріалів у середовищі Інтернет, зокрема на сайті Електронної бібліотеки НАПН України. Основні теоретичні положення та практичні рекомендації, викладені в дослідженні, впроваджено в освітній процес Богородчанського професійного будівельного ліцею, Вищого професійного училища Національного авіаційного університету, ДПТНЗ «Криворізький центр професійної освіти робітничих кадрів торгівлі та ресторанного сервісу», Економіко-юридичного училища Київського університету туризму, економіки і права, Київського професійного ліцею сфери послуг, Навчально-наукового центру професійно-технічної освіти Національної академії педагогічних наук України, Професійно-технічного училища № 50 м. Карлівка Полтавської області, Навчально-методичного кабінету професійно-технічної освіти у м. Києві.

4. Теоретична та практична цінність дослідження для науки та практики. Шляхи використання результатів дослідження.

Вивчення матеріалів дисертації Ростоки М.Л. дозволяє зробити висновок, що наукові результати, отримані автором базуються на ґрунтовному та всебічному вивченні теми, що досліджується, аналізі різних підходів до її вирішення. Можна стверджувати, що результати дослідження мають наукову новизну і складають певну цінність для науки і практики. Практичне значення одержаних результатів полягає у розробленні і апробації авторської педагогічної технології формування професійної компетентності майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних на адаптивних засадах (концептуальна, мотиваційна, змістово-процесуальна і оцінювально-результативна складові); у підготовці методичних рекомендацій: «Формування професійної компетентності майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних»; «Самостійна підготовка учнів з бухгалтерського обліку», «Комплексна контрольна робота з бухгалтерського обліку» і навчально-методичного

посібника «Теорія бухгалтерського обліку. Лабораторний практикум» (с. 5 автореф., с. 11 дис.).

Варто зазначити, що висновки і рекомендації дисертації можуть бути використані у професійній підготовці майбутніх кваліфікованих робітників із споріднених професій таких як касир банку, продавець, конторський службовець (бухгалтерія) тощо.

5. Оцінка оформлення дисертації і змісту автореферату

Дисертація та автореферат оформлені на високому науковому рівні згідно з вимогами до кандидатських дисертацій.

Наукова концепція дисертантки чітко сформульована, витримана впродовж усього дослідження, оперта на потужну теоретико-методологічну та фактологічну базу, що відповідає обраній темі, об'єкту, предмету, меті та підтверджує висунуту гіпотезу. Цілком мотивованою постає структура дисертації, її зміст відображає хід виконання завдань дослідження.

Дисертація складається з трьох розділів, висновків до кожного з розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (358 найменувань, з них 15–іноземними мовами), 12 додатків. Ілюстративний матеріал подано у 17 таблицях і 13 рисунках. Загальний обсяг дисертації становить 350 сторінок, з них – 187 сторінок основного тексту.

Зміст автореферату є ідентичним до змісту дисертації і достатньо повно відображає основні положення дослідження.

6. Дискусійні положення і критичні зауваження по роботі:

Дослідження, у якому автор вирішує цілу низку дискусійних проблем професійної педагогіки, пропонує своє функційно-синкретичне вивчення проблеми компетентнісного підходу, йде власним шляхом аналізу, неминуче викликає деякі зауваження, пропозиції та побажання:

1. Збагатилося б дослідження за умови не лише студіювання сучасних вимог ринку праці до майбутніх робітників – обліковців, а й їхньої узгодженості із вітчизняною рамкою кваліфікації (с. 44 - 48 дис.).
2. На нашу думку, у тексті дисертаційної роботи потребує більш ґрунтовного пояснення один із наукових підходів – системний (с. 16 дис.), а саме яким чином інтегрується цей підхід з усіма застосованими – компетентнісним, суб'єктно-діяльним, технологічним, адаптивним і діагностичним.
3. Описана у підрозділі 2.4 (с. 127, 129 дис.) педагогічна технологія формування професійної компетентності майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних потребує термінологічної узгодженості та уточнення понять «освітня технологія», «педагогічна технологія», «технологія навчання».
4. У підрозділі 2.2 (рис. 2.3) автором узагальнено критерії й показники для діагностування рівнів сформованості професійної компетентності майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних. На нашу думку, для забезпечення функціонування цілісної системи навчального процесу і

аналізуючи результати педагогічного експерименту було б доцільним більш уявно відобразити якісну й кількісну міру прояву визначених показників і подати узагальнені дані їх виміру в роботі.

5. Ми позитивно оцінюємо аналітичний рівень рецензованої дисертаційної роботи. Водночас у ряді випадків у дослідженні бракує порівняльних таблиць, які б дали змогу унаочнити міркування автора, наприклад, щодо інтерполяції понять «компетенція», «компетентність», «професійна компетентність», «професійна компетентність обліковців з реєстрації бухгалтерських даних».

Висловлені зауваження та побажання не є принциповими, ні в якому разі не знижують і не впливають на позитивну оцінку даного дослідження.

Висновок:

1. Дисертаційна робота Ростки Марини Львівни «Педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних» є завершеним, цілісним науковим дослідженням актуальної проблеми, що має вагомим теоретичне і практичне значення в науці та практиці, виконана на високому науково-професійному рівні.

2. Дисертанткою отримано нові науково обґрунтовані результати в галузі теорії і методики професійної освіти, що в сукупності розв'язують певне наукове завдання з обґрунтування педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних за практичною реалізацією авторської педагогічної технології на адаптивних засадах.

3. Враховуючи актуальність дослідженої проблеми, наукову новизну положень дисертації, обґрунтованість і достовірність прогнозованих і отриманих результатів, їх теоретичну і практичну значущість та відповідність даного науково-педагогічного дослідження встановленим вимогам до кандидатських дисертацій, затверджених постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р. «Порядку присудження наукових ступенів», вважаємо, що авторка Ростка Марина Львівна заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доцент кафедри обліку і аудиту, маркетингу та менеджменту Київського університету туризму, економіки і права, кандидат педагогічних наук

А. Ф. Тупчій

